

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางสังคม (Social phenomena) อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมุ่งแสวงหาคำตอบเพื่ออธิบายถึงสภาพปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมสาธารณะ ใน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก และรวบรวมข้อมูล เอกสารเป็นส่วนประกอบมีวิธีการดำเนินการวิจัยโดยแบ่งขั้นตอนดังต่อไปนี้

การเลือกพื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selective) โดยเลือก ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

1. ผู้อำนวยการสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี ส่วนใหญ่เป็นคนที่ รับราชการในพื้นที่เป็นเวลานาน และเป็นที่รู้จักของชุมชนเป็นอย่างดี
2. ชุมชนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความศรัทธาในผู้อำนวยการ สถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาเป็นอย่างดี
3. ผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ รู้ข้อมูลของสถานศึกษาและบุคลากรทุกคนในเชิงลึก อีกทั้ง เป็นที่คุ้นเคยของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคีทำ ให้สามารถเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลได้อย่างสะดวก

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาของศูนย์เครือข่าย พัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบเป็นทางการ เกี่ยวกับ

พฤติกรรมสาธารณะที่ส่งผลต่อศรัทธาชุมชน โดยผู้วิจัยได้นัดหมายวันเวลาล่วงหน้า และเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2. ผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 9 คน คือ ครูภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ อาทิ ข้อมูลของชุมชนที่ศึกษา รายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา คุณภาพของผู้เรียน เป็นต้น

3. ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน คือ คนในชุมชนศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคีที่ผู้วิจัยพูดคุยด้วยในชีวิตประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมสาธารณะ การมีส่วนร่วมและโอกาส รวมทั้งคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการมีพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลจากชาวบ้านว่าพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษาน่าจะมีลักษณะของพฤติกรรมเป็นอย่างไรบ้าง จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

จำนวนผู้ให้ข้อมูลเป็นที่มีประสบการณ์มากโดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์มากกว่าคนทั่วไป และจากการแนะนำต่อกันไป โดยใช้วิธีถามใครก็ได้ที่คิดว่าน่าจะมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งข้อมูล เมื่อได้ชื่อมาสักหนึ่งคน ก็ตามไปถามคนนั้นแบบเดียวกันต่อไปเรื่อยๆ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมรวม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องของสถานศึกษาในศูนย์ข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน เช่น ชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ประชากร

2. การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดประเด็นคำถามที่แน่นอนไว้ล่วงหน้าโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ถามคำถามในประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ศึกษาและการปรึกษาจากผู้รู้ด้านเนื้อหาและบันทึกผลการสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ประเภทบุคคล ได้แก่ ตัวผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะการวิจัยที่ใช้วิธีการเชิงคุณภาพเป็นการสัมผัสกับคนโดยตรง ดังนั้นการได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นความจริงมากที่สุดนั้นขึ้นอยู่กับการวางตัว การกำหนดบทบาท การสร้าง ความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้เกิดแก่ผู้ถูกวิจัยให้ได้มากที่สุด

2. ประเภทเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured Interview)

3. ประเภทอุปกรณ์ช่วยรวบรวมข้อมูล

3.1 แฟ้มเก็บข้อมูล เพื่อแยกข้อมูลออกเป็นประเภทต่างๆ ทำให้เกิดความเรียบร้อยและนำข้อมูลมาใช้สะดวกรวดเร็ว

3.2 สมุดบันทึก เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการซักถามและการสังเกตประจำวัน

3.3 เทปบันทึกเสียง เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครอบคลุมและเนื้อหาครบถ้วน โดยเฉพาะข้อมูลที่สำคัญที่ผู้วิจัยไม่สามารถบันทึกไว้ได้ทั้งหมดในขณะที่สัมภาษณ์หรือสนทนาซักถาม

3.4 กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกภาพเหตุการณ์ที่สำคัญและการบันทึกเพื่อเป็นหลักฐาน

ประเด็นในการสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นขอบเขตของการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งประเด็นที่กำหนดไว้มีดังนี้

ตอนที่ 1 : บริบทของสถานศึกษา

1.สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษา

1.1 โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

1.2 ระบบเศรษฐกิจของชุมชน

1.3 ค่านิยมของคนในชุมชนที่ต่อความมีจิตสาธารณะ

1.4 กระบวนการเรียนรู้หน้าที่ทางสังคมวิถีชุมชน

1.5 ตัวแบบจิตสาธารณะของผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน

1.6 ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคม

1.7 กลไกภายในชุมชนที่เอื้อต่อการมีกิจกรรมเพื่อชุมชนของผู้บริหาร
สถานศึกษา

1.8 จิตสาธารณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ชุมชนและผู้ปกครองต้องการ

1.9 นโยบายของรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนโยบายของศูนย์เครือข่ายพัฒนาการศึกษาบึงสามัคคี ที่
ส่งเสริมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา

2. สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

2.1 คุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 คุณภาพและสัดส่วนของครูในสถานศึกษา

2.3 การจัดการ/คณะกรรมการต่าง ๆ เพื่อรับผิดชอบนโยบาย การ
วางแผน และการดำเนินงานด้านการปลูกฝังจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม โดย
เน้นความสัมพันธ์กับชุมชน

2.4 การส่งเสริม สนับสนุน ผลักดัน นโยบายและกิจกรรมของสถานศึกษา
เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะของผู้เรียน

2.5 คุณภาพของนักเรียนภายในสถานศึกษา พิจารณาด้าน สติปัญญา
อารมณ์ และสังคม

ตอนที่ 2 : ตัวชี้วัดพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์ เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบึงสามัคคี

1. จุดเน้นของการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา (คำนึงถึงสถาบันเป็น
สำคัญ คำนึงถึงบุคคลเป็นสำคัญ คำนึงถึงทั้งสถาบันและบุคคล)

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มองอนาคตร่วมกับชุมชน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกัน
โดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อม
ควบคู่ไปกับการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชน

3. กิจกรรมที่บ่งบอกการสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไข
เปลี่ยนแปลงสังคมได้ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก การทำให้
เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม เป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับฝ่าย

4. กิจกรรมที่ผู้บริหารแสดงถึงความรัก เอื้ออาทร สามัคคี ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่ง
ความรักสมานฉันท์อันจะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

5. กิจกรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกับชุมชน ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการทำกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดความต่อเนื่อง

6. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตสาธารณะ

การบันทึกข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลใช้เทปบันทึกเสียงและถ่ายภาพช่วยเก็บข้อมูลในกรณีที่เป็นข้อมูลที่สำคัญๆ ไม่สามารถจดจำหรือจดบันทึกได้ทั้งหมด เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้มากที่สุดโดยไม่ตกหล่นและข้อมูลที่ได้เป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างความสนิทสนมไว้วางใจและเป็นกันเองอย่างมาก ทำให้การสนทนามีความเป็นธรรมชาติมากที่สุดด้วยและหากมีความสงสัยหรือเกิดปัญหาอะไรจะกลับไปซักถามใหม่ทันที

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 6 เดือน โดยแบ่งเป็น 2 ระยะเวลาคือ ระยะเวลาที่ 1 หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในชุมชน เพื่อนำมาประกอบการเขียนโครงการวิทยานิพนธ์โดยใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคมจนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลเป็นครั้งคราว เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน โดยได้รับการช่วยเหลือจากชุมชนอีกทั้งผู้วิจัยเป็นคนพื้นที่ชาวบ้านรู้จักบ้างพอสมควร

ระยะเวลาที่ 2 เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนมกราคม ในระยะนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการบันทึกภาคสนาม ในขณะที่เข้าไปในชุมชน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กันและเริ่มเขียนรายงานเสนอให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะๆ และเมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้วหากเกิดปัญหาที่จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมผู้วิจัยจะเข้าไปในชุมชนอีกครั้ง จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนสมบูรณ์ที่จะสามารถตอบคำถามได้ตรงประเด็นเพื่อเขียนรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วนคือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูลประจำวันจะทำการวิเคราะห์ไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลโดยจัดแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นต่างๆ พิจารณาข้อมูลที่ได้แต่ละวันว่ามีเพียงพอที่จะตอบคำถามได้หรือไม่ แล้วหาข้อมูลเพิ่มเติมในวันถัดไป โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลที่เก็บได้ในแต่ละวันจะนำมาบันทึกอย่างละเอียด และมีการตรวจสอบความถูกต้อง ทำการวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อให้มองเห็นประเด็นต่างๆ ที่จะติดตามแสวงหาข้อมูลในครั้งต่อไป

1.2 เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้มากพอสมควร ผู้วิจัยจะจัดแบ่งหรือจำแนกข้อมูลเหล่านั้นออกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะปัจจัยที่เด่นชัดแต่ละตัว

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ มาวิเคราะห์ให้เห็นว่า มุ่งพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลรวม เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง กรณีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความขัดแย้งไม่ตรงกันกับข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์คนใดคนหนึ่ง และนำข้อสรุปที่ได้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อความถูกต้องอีกครั้งแล้วจึงจัดทำเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป